

Krigens hverdag i Søften

Erindringer fra 1940 - 1945

Af Alfred Albrechtsen

9. april 1940 var en rigtig flot morgen i Søften med solskin. Vi vidste ikke, hvad vi havde i vente. Jeg var tidligt oppe for at møde i skole kl. 7.30. Der var en brummen udenfor af flyvemaskiner. De kom tre og tre og fløj nordpå hele tiden. De var på vej til Norge, som var hovedmålet for tyskerne. Min far sagde, at enten var vi i krig, eller også var det et groft neutralitetsbrud.

I skolen begyndte vi, som vi plejede, selv om læreren E. Outze flere gange var inde for at høre radio. Der var smidt løbesedler ned flere steder med opråb fra den tyske værnemagt om at forholde sig rolig. Der faldt nu ingen løbesedler i Søften. Kl. 12 havde vi spisefrikvarter, og vi sad udenfor i det gode vejr. Læreren åbnede vinduet, så vi kunne høre kongen og statsministeren tale til befolkningen om at optræde med ro og værdighed i den givne situation. Det blev et noget længere frikvarter end normalt. Da vi begyndte igen, forklarede læreren os, at Danmark nu var besat for første gang i mange år, og så fik vi fri til at tage hjem.

Herude i Søften mærkede vi ikke til tyskerne endnu, men vi skulle have mørkelagt vinduerne og cykellygterne blændet, så det kun var en markering for modkørende. Vejrmeldingen kom heller

ikke mere, for englænderne måtte ikke høre, hvordan vejret var over Danmark. Vi skulle også have legitimationskort med billede, og det skulle vi så altid have på os. Der var en fotograf, der kørte rundt og tog billeder af os, og det var jo en god forretning i de dage. På samme måde kom der en og solgte mørklægningspapir til rullegardinerne. Til stalden lavede far gardiner af saltpetersække, som hængte på noget ståltråd, så de kunne trækkes til side om dagen.

Alt blev rationeret

Efterhånden så vi da tyske soldater og militære biler på vejene. Min mor kom på Amtssygehuset i Århus i oktober for at blive opereret. På det tidspunkt havde de den første luftalarm i Århus, så patienterne skulle i kælderen. Det begyndte at stramme til med rationeringer. Vi måtte kun tærse og lave grutning bestemte dage, og det kneb med kul til kraftværkerne. Private kunne slet ikke få kul længere, og der var vist også noget med, hvor mange watt pærerne måtte have, for der skulle spares på strømmen. Det blev også sådan, at dem, der ikke havde skov, selv måtte få tre rummeter træ.

Kvas og tørv var ikke rationeret. Tørvene kunne man frit købe eller selv lave

i de lokale moser. Det var muligt at købe brunkul, men det lugtede.

Jeg husker også, da sæbationeringen blev indført. Så fordelte Brugsen det, de havde på lager til medlemmerne. Hjemme fik vi 20 stk. håndsæbe, blandt andet noget som hed 4711 og Palmolive. Vaskepulveret hed Blenda og Persil samt noget brun sæbe. Ligeledes var margarin væk, så vi fik smør. Hvor meget vi fik pr. måned ved jeg ikke, men det var sådan, at hvis familierne skulle have fest såsom bryllup, barnedåb, konfirmation eller sølvbryllup, fik de fem kilo smør uden mærker på mejeriet, mod betaling naturligvis. Det var ulovligt, men det var en stiltiende aftale mellem folk.

Efterhånden var alt på mærker: tøj og fødevarer, sukker tre kg. pr. person om måneden, og det fortsatte til først i halvtredserne. Det eneste, der var nok af, var rugbrød, der var tilsat en masse klid, så det var noget tungt noget. Vi fik ingen hvedemel og derfor ingen franskbrød eller sigtebrød - kun rugsigtemel. Men det fandt folk jo ud af på landet, og i begyndelsen foregik det ved, at vi gruttede hvede på kværnen, og så sigtede det, men senere, begyndte man at få det lavet til rigtigt mel på møllerne. Det var godt nok ulovligt, for alt hvede skulle afleveres som brødkorn.

Jeg husker, at jeg som karl ved Gordon Eriksen blev sendt til True Vandmølle med 300 kilo hvede, som var fra os og to nabogårde. Vejen kendte jeg nu ikke, men til Mundelstrup og op ad Viborgvej gik det, så skal du dreje til højre efter True, og så behøvede jeg ikke mere tænke på, hvor jeg skulle hen, for der kom flere hestevogne imod mig med en eller to papir-

sække bagpå. Ankommet til True Vandmølle kommer manden ud. Jeg skulle have tre sække korn malet. - Jeg har noget klar, sagde han, og så får jeg tre papirsække udleveret, og han får det hele korn, jeg havde med. Ingen navne og betalingen var klid og strømel, det var ca. 45 kilo, og på den måde fik vi ca. 55 kilo hvedemel. Der var jo ingen spor hverken til os eller mølleren, og det var også en meget god forretning for ham. De tyske soldater kom sommetider kørende, for at høre om de kunne købe æg eller andre landbrugsvarer. De fik nu ikke noget hos os og heller ikke hos vores naboer. Men der var en længere ude på Trigevejen, som solgte til soldaterne, og han var tyskervenlig.

Banen var udsat

Der var efterhånden ved at blive modstand mod tyskerne. Modstanden havde været meget lille i begyndelsen, hvor det jo gik stille og roligt, og vi manglede ikke noget væsentligt endnu. Jo der var det med håndsæben, et stykke pr. måned og det var 40 % fedt, så det skummede ikke meget. Min far var nu heller ikke så meget for det med modstand, for vi skulle gøre som regeringen sagde. Han var nu også radikal, det var den ældre del af befolkningen stort set enige om. Der blev ikke snakket om, at vi hørte den engelske radio, selv om tyskerne gjorde alt, hvad de kunne med støjsendere, for at vi ikke kunne høre de engelske radioudsendelser.

De sagde engang i radioen, at hvis man kom til at røre en tysk soldat på gaden, så skulle vi børste os af. Engang en kammerat og jeg var i Århus, stødte vi ind i et par tyske piger. De var i uniform, for tyskerne havde meget kontorpersonale

heroppe. Vi børstede os af, og nej hvor blev de gale og skældte ud. Vi blev nu noget forskrækkede. Vi fik også nogle af bladene fra frihedsbevægelsen. - Du må endeligt ikke snakke om det til nogen, blev jeg formanet.

I 1943 blev jeg konfirmeret og kom ud at tjene. Jeg fik plads ude på en ejendom på Kvottrupvej ved banen, den jyske længdebane, så nu kom jeg i hvert fald til at se tyskere. Det var sådan, at hver tredje måned blev der skiftet en division ud i Norge, og det var godt 30 tog med soldater, kanoner, biler og andet krigsmateriel.

De var lange de her tog, så de kørte langsomt nordpå, for det stiger jo fra Mundelstrup mod Søften. Derfor sprang soldaterne sommetider af og gik ved siden af. En efterårsnat må de have holdt helt stille, for alle æblerne på vores ca. 30 æbletræer var væk. På togene sad der en soldat med en dobbeltløbet maskinkanon til forsvar mod luftangreb. Senere blev der koblet en vogn lige efter lokomotivet med anholdte sabotører for at afskrække deres kammerater mod at bombe banen under togene.

På grund af den megen transport på banen begyndte jernbanesabotagen at blive mere omfattende. Især herude ved Søften, som jo er en tosporet bane, men mellem Hinnerup og Mundelstrup opgav man i perioder at holde begge spor åbne, og derfor måtte togene krydse på de to stationer.

En eftermiddag kom to mand ind til ledvogteren ved Norring:

- Vi går lidt hen på banen.

- Det må i ikke, svarede ledvogteren.

Det vidste de to godt, men så lagde den ene en pistol på bordet.

- Nu snakker jeg med dig, så går min

kammerat, for du er jo forhindret nu.

Så gik den ene ud og anbragte sprængladningerne. Jeg så eksplosionerne oppe fra Grundførvejen, hvor jeg var kommet ud og tjene hos Søren Christensen i Søften. Det foregik på den måde, at sabotørerne anbragte sprængladningen, hvor de to skinner mødtes, for så røg der en stump af hver. For det meste var det om natten, at bragene kom.

Konstant gik soldater vagt på banen. De gik med 100 meter mellem hver, og så skete der sjældent noget. Straks de var væk, og sporerne var repareret, så gik det løs igen. Der var også en episode med vagterne. En karl ude ved banen havde en kæreste lige på den anden side af banen. Tværs over jernbanen var der 200 meter mellem gårdene. Tog karlen turen langs vejen, var der næsten 4 kilometer over til pigen. Det gik godt med at komme over banen, men da han skulle hjemad om morgenen, tog tyskerne ham. Der gik knapt et par døgn, inden man vidste, hvad der var sket, men vores præst kunne tysk, så han forhandlede med tyskerne, og fik karlen fri.

Medens jeg var ved Søren og hans kone Petra, kom der en dag, hvor Søren ikke var hjemme, pludselig seks tyske soldater. Petra blev fuldstændig chokeret, og jeg var nu heller ikke stolt ved situationen. Jeg var 16 år, og tysk kunne jeg jo ikke, men de fik forklaret, at de skulle have logi og mad. Vi havde en storstue, og hvis jeg kunne få noget halm derind, så kunne det godt gå an.

Soldaterne hørte til vagterne ved banen, og de var nok imellem 40 og 50 år gamle. En af dem tog mig om skulderen, og vi gik over i kostalden og så på køerne, grisene og derefter hestene. Han klappede

en af dem, og vi fandt ud af ved fagter og snak, at han var landmand i Nordtyskland, hvor han havde en lille gård på samme størrelse, og desuden havde han også en søn på min alder. Soldaten havde ikke været hjemme i lang tid, og han var helt rørt. De blev nu ikke, for de blev forflyttet over middag, men Petra havde da fået den store gryde frem, så hun kunne koge en portion hvidkålssuppe til dem. Det var vi blevet enige om, var godt nok til dem, og jeg havde slæbt halm ind i stuen, og det kunne jeg så slæbe ud igen. Søren kom hjem midt i det hele, han kiggede noget, og spurgte "hvad dølen er det her for noget?"

De mystiske naboer

Nu vi er ved "Holmelund", som gården hed, må jeg hellere fortælle, at neden for

gården lå en villa, hvor der boede nogle mærkelige mennesker. Han var dansker, hun var tysker, og hvad de egentlig foretog sig, blev vi aldrig klar over, men penge manglede de i hvert fald ikke.

En forårsdag ringede de efter en taxa fra Århus, og så kørte de til byen efter jordbær. Det blev nogle dyre bær. Et stykke tid lå der tre sække med tomme vinflasker i grøften udenfor. Det var altså også en dyr fornøjelse med al den vin, for vi andre kunne ikke få andet, end det vi kaldte pullimut, som var noget være sprøjt. En dag kørte jeg op over sækkene med de tomme vinflasker med roevognen. Så var det altså blevet til glasskår. - Ved du noget om det, spurgte Søren. - Nej det gør jeg ikke, svarede jeg, og så kikkede han lidt over brillerne. - Nej det gør du jo nok ikke, lød hans konklusion.

Naboerne havde også et par store vagthunde. De var virkelig bistre, og de skulle passe på hende, når han var borte, som han var i perioder. Jeg var nu gode venner med hundene, så en aften var vi en tre fire stykker, der syntes, vi skulle have lidt sjov i gaden. Jeg gik ned og fik fat i hundene, og jeg fik dem med op i den anden ende af byen. Der var de andre, og så bandt vi et par blikdåser i halen af dem hver. De løb så gennem byen med et vældigt spektakel og hjem til tyskeren, hvor hun var alene hjemme. Hun blev godt nok gal, og hun kom op til Søren. - Har din karl været med til det her, for så skulle hun nok sørge for, at det blev meldt et sted, hvor det virkede. Så der var nogle unge mennesker, der rystede noget i bukserne et stykke tid.

Det blev ikke bedre af, at de voksne karle et par dage efter smed en mursten igennem ruden til hendes soveværelse. En aften rullede vi tomme blikkønder ned i gården til dem, så hundene blev fuldstændig tossede. Vi fandt også på at komme karbid i en malerdåser med spyt på. Låget kom på, og vi lavede et lille hul i bunden og satte en tændstik til. Så røg låget af med et mægtigt brag.

- Nu må i altså til at passe på med det der, sagde Søren, men det kneb nu lidt.

En dag jeg havde været i skoven efter kvas og var på vej hjem ad Mølballevæjen, stod der en tysk vagt ved jernbaneoverskæringen. Der skulle vises legitimationskort, for der havde lige været nogle sabotører, og de kunne jo være gemt i kvaset. Men det går noget nedad mod banen, og hestene kunne ikke bremse, så jeg kunne ikke standse. Vagten fægtede med geværet, men måtte springe til side, ellers

var han blevet kørt ned. Jeg kiggede mig tilbage, men soldaten kom nu ikke efter mig eller skød.

Jeg var i Århus dagen efter, at en tysk ammunitionslægter var eksploderet i havnen. Kajen var væk, og det lignede en strandbred. CF-kolonnen var ved at rydde op i et pakhus med foderstoffer. Så vidt jeg hørte, var der ca. 200 døde tyskere samt en del danskere.

Tæt på øretæver

Tøjet var efterhånden ved at være et problem. Det var kort og godt elendigt. Jeg mindes, at jeg fik syet en vindjakke af en af fars gamle habitjakker og nogle andre rester. Stoffet blev så vendt, og den blev nu meget pæn. Mor købte også noget uld fra får, og en ældre kone spandt det. Jeg fik en flot hvid sweater, og der blev også nogle hjemmestrikkede strømper ud af det. Da jeg blev 15 år, fik jeg også en ration af tobaksvarer, som var 30 cigaretter og 50 gram pibetobak om måneden. Jeg røg ikke, og derfor blev tobakken solgt sort.

Til et bal i forsamlingshuset havde Ernst og jeg fået noget cigaretpapir, som ikke ville lime, og gode råd var dyre. Vi fandt på at bruge en lim, som blev brugt til cykelslanger, og så kunne cigaretterne hænge sammen. Det var imidlertid meget brandfarligt, så når køberne tændte cigaretten, løb ilden hen til munden, og tobakken faldt ud. Vi fortrak fra forsamlingshuset, for der var øretæver i luften.

Så blev det den 4. maj 1945 om aftenen. Det var solskin og dejligt lunt, og jeg var hjemme for at besøge mine forældre. Vi skulle lige høre den engelske radio k. 20,30, og efter ca. 5 minutter lyder det, at

de tyske tropper i Holland, Nordvesttyskland og Danmark har kapituleret. Da jeg kom ind til Søften senere på aftenen, var der en masse mennesker ved forsamlingshuset. Der blev sunget, og nogle havde revet deres mørkelægningsgardiner ned, som de brændte. Dagen efter blev der ringet med kirkeklokkerne i en time, og alle havde fri. Nogen tog til Århus for at fejre befrielsen. Rutebilen havde plads til 28 passagerer, men der var vist 50 med, så nogen sad på taget. Da bussen skulle op ad Skejbybakken, måtte flere gå ved siden af, for den kunne ikke trække dem, den var jo med gasgenerator. Om aftenen var der takkegudstjeneste i kirken.

Samme aften ved 21-tiden kom der en lastbil med otte frihedskæmpere. De holdt ved huset, som jeg har omtalt tidligere, nedenfor gården, hvor jeg var. Jeg var selvfølgelig nysgerrig, og fra et vindue i kostalden så jeg, at de omringede huset bevæbnet med maskinpistoler. Men hende tyskeren og manden var væk.

De piger som havde været kærester med de tyske soldater blev kaldt feltma-

drasser, og i dagene efter befrielsen blev mange af dem klippet skaldede. Vi havde også sådan en pige i Søften, og vi besluttede, at hun skulle af med håret. Det blev nøje planlagt. En skulle gå om og sige til hende, at der var telefon til hende i Brugsen. Så var der en flok voksne karle omme ved smedens, som skulle stoppe hende der. Sammen med to andre lå jeg på lur, og når hun var gået hjemmefra, skulle vi gå bagefter for at forhindre, at hun kunne løbe tilbage. Vi havde spurgt barberen, om vi kunne låne en saks, men det kunne vi ikke. Da pigen og hendes mor nåede hen til smeden, standsede vi dem og spurgte, om vi måtte have lov til at studse damen. Moderen prøvede at forsvare sin datter, men forgæves. Det var nu ikke så nemt at klippe håret, for vi havde kun en saks inde fra smeden, som han brugte til at klippe blik med. Pigen havde ellers et flot hår med lange slangekrøller, men skamferet blev det. Der faldt en ordentlig dyng, som blev brændt af på kirkepladsen. Faderen kom og ville tæske os, men vi var for mange.